

KERTINĖ PARAŠTĖ

Tomas Venclova — kontrpropagandos taikiny

Prieš mūsų akis kinta Lietuvos oficialioji spauda. *Gimtasias kraštas* bando kalbėti civilizuoti tonu. Šen bei ten melinamasi išeišiams. Kuokomis ir keiksmiais besišvaistantys žurnalistai stumiami į virtuvę ar į kiemą. Ir staiga į tą naująjį spaudos saloną įsibrauna nevalyvas girtuoklis ir ima automatu šaudyti į grindis ir lubas.

Kalbame apie *Komjaunimo tiesoje* 1986 m. lapkričio mėn. 22 d. pasirodžiusį Justino Lazausko straipsnį „Nauji „Neįveikiamųjų“ pokštai“, kuris mus sugrąžina į 1952-uosius metus. Straipsnyje atgyja visas stalininio laikotarpio repertuaras, kontrpropagandiniu automatu išgenėjęs išeišijos lietuvius ir Afganistano „dušmanus“, sąžinės kalinius ir intelektualus. Lazauskas juos suverčia į vieną duobę. Neatsitiktinai straipsnis baigiamas Stalino tvirtinimu, Rooseveltui pritariant, kad Lietuva visad priklausė ir priklausys sovietinei Rusijai.

Pagrindinis Lazausko taikiny yra poetas ir literatūros mokslininkas Tomas Venclova. Lazausko pagieža čia pakyla ir poetas aukštumas: Venclova ne tik „iš medžio“, bet ir „iš mėnulio iškritęs“, poeziją rašyti mėginęs, „griozdiškų mokslinių žargonų“ absurdiškų tekstus rašantis ir motinos ašarų nepaisantis „įžūlus garbėtroška“. Gal kitame Lazausko straipsnyje sužinosime, kad Venclova taip pat atiminėja iš vaikų saldinius ir spardo paliegusias kates.

Šis galingas atmosferos užteršimas neturėtų niekieno numebinti. Sovietų Sąjungoje tebevygas principas, — kad asmuo, kuris atmeta totalitarinę santvarką ir prieš ją viešai pasisako, nevertas žmogaus vardo. Stalino laikais tokie „nusikaltėliai“ būdavo masiškai žudomi, dabar jie marinami pavieniui, kaip Lazausko paminėtas Viktoras Petkus. O už gulaginės imperijos ribų esančius oponentus, ypač talentingus autorius, reikia sunaikinti moraliai, taip išdergti, kad jie pavirs į buržuazines dulkes ir taps nebepavojingi.

Lazauskas ir jo eskapados taip pat susiję su šiandienine Gorbačiovo dilema. Sovietų Sąjungos inteligentijai reikia duoti daugiau laisvės, kad ji aktyviai

Tomas Venclova
Nuotrauka Jono Kuprio

prisidėtų prie imperijos sumoderninimo ir paremtų generalinį sekretorių jo kovoje su oponentais. Reikia gerinti ir Sovietų Sąjungos prestižą užsienyje. Bet visa tai pavojinga — per daug atleidus varžtus, gali pradėti byrėti imperijos pamatai. Todėl ir primityvių kontrpropagandistų negalima išleisti į pensiją. Ju triukšmas turi atsverti kylančius liberalius balsus. Atskleidžiant Sovietų Sąjungos trūkumus, reikia dar uoliau pulti užsienį.

Čia būtina pabrėžti, kad Venclovos ir kitų užsienyje atsidūrusių lietuvių rašytojų ir menininkų dergimo kampanija neįsijungė nė vienas rimtesnis lietuvių rašytojas, nors labai stengtas ir tebesitengiamas juos tam užverbuoti. Tokia laikysena yra didelis komplimentas lietuvių kultūros elitui.

Prieš Venclovą nukreipta šmeižtų ofenziva nepaveikė ir išeišijos kultūrininkų. Vytautas Kavolis savo ką tik išėjusioje knygoje *Sąmoningumo trajektorijos* iškelia Venclovos „intelektualinę drąsą“. „Su Tomu Venclova“, rašo jis, „mūsų moralinė vaizduotė nusikreipia į bendruomenės istoriją, kaip joje dalyvaujančio individo moralinės veiklos lauką“.

O kaip į visa tai reaguoja patys Lazausko taikiny? Lazauskui *Komjaunimo tiesoje* besitaikant tulžimi. Amerikoje išėjo nauja Venclovos knyga rusų kalba, pavadinta *Nepastovi pusiausvyrą*. Šią disertaciją, už kurią autorius gavo daktaro

Nepriklausomos Lietuvos vyriausybių ir prezidentų numeracijos klausimu

VINCENTAS LIULEVIČIUS

Pastebėjau, kad Nepriklausomos Lietuvos pirmųjų vyriausybių kabinetai neskiriami nuo vėlyvesniųjų. Albertas Gerutis, rašydamas apie Lietuvos vyriausybių kabinetus, juos numeruoja, pradedant prof. Augustino Voldemaro pirmuoju ir baigiant Antano Merkio dvidešimt pirmuoju, nedarant skirtumo prieš Steigiamąjį seimą ir vėliau (LE, XV, 353-356). Taip pat nedaug kas skiria pirmutinius laikinuosius prezidentus nuo konstitucinių seimų prezidentų.

Kilo noras tuos klausimus giliau pastudijuoti. Iš to ir susidarė mano didesniame darbe vienas skyrius — Nepriklausomos Lietuvos vyriausybių ir prezidentų numeracijos klausimu su dviem poskyriais: 1) Vyriausybių numeracija ir 2) Prezidentų numeracija. Nagrinėjama klausimui teismine tik maža ketverių metų istorijos iškarpa, pradedant 1918.XI.2 ir baigiant 1922.XII.21.

1. Vyriausybių numeracija

Po ilgų lietuvių tautos pastangų, Pirmojo pasaulinio karo

* Paskaita, skaityta Lietuvių istorijos draugijos nariu susirinkime 1986 m. spalio mėn. 8 d. Chicagoje.

laipsni, išleido Yale universitetas devintuoju tomu savo rinktinių Rusų ir Rytų Europos studijų serijoje. Šiame veikale Venclova, Jurio Lotmano mokyklos dvasioje, analizuoja aštuonis rusų poetus: Puškiną, Nekrasovą, Fetą, Viaceslavą Ivanovą, Pasternaką, Cvetajevą, Achmatovą ir Brodskį. Knyga prasideda ir užsibaigia lietuviškais temomis — Puškino išverstos Adomo Mickėvičiaus baladės „Trys Budriai“ ir Brodskio „Lietuviško divertimento“ nagrinėjimu.

Auga ir Venclovos poetinė reputacija. Dabar Amerikoje dėstantis lenkų rašytojas Stanisław Baranczak paruošė poezijos vertimų į lenkų kalbą rinktinę, pavadintą *Atlantide*. Joje atstovaujama penkiems poetams: Emily Dickinson, Philip Larkin, Marina Cvetajeva, Josif Brodskis, ir — Tomui Venclovai. Netrukus žada pasirodyti ir Venclovos poezijos rinkinys anglų kalba.

Visa tai pastaruoju metu pasiekė asmuo, kuris, anot Justino Lazausko, „mėginęs reikštis poezijoje“. I propagandos triukšmą Venclova atsako kūrybine veikla. Seno arabų priežodžio žodžiais: „Sūnys loja, bet karavanas juda tolyn“.

jp

metu, vokiečiams rusus išvijus iš Lietuvos, pradėjo iškilni viltsy atkurti savąją valstybę. 1917 metais sušauktajai Vilniaus konferencijai nutarus atstatyti Lietuvos nepriklausomybę, jos išrinktoji Lietuvos taryba ėmėsi to darbo. Kadangi vokiečių valdžia turėjo sau naudingus planus (kolonizuoti Lietuvą), tad su Tarybos pastangomis jų pastangos nesutapo. Tačiau Taryba įstengė paskelbti Lietuvos nepriklausomybę — Vasario 16 dienos — akta, nors tas faktas tuo metu esamos padėties nepakeitė.

Taryba turėjo viltsy ir ruošėsi, kai ateis laikas, imtis Lietuvos valdymo pareigų, todėl ji, jau anksčiau pasivadinus Lietuvos valstybės taryba, 1918.XI.2 priėmė „Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatinius dėsnius“ (KRač. 109). Pagal juos turėjo būti įsteigti vyriausio laikinieji valstybės organai: 1) Valstybės taryba, 2) Valstybės tarybos prezidiumas ir 3) Ministerių kabinetas (t.p.).

a. Pirmosios vyriausybės. 1918.XI.11 pavyko sudaryti Pirmąją laikinąją Lietuvos vyriausybę su šiuo pareiškimu: „Iki Steigiamasis (Kuriamasis) Seimas bus nusprendęs Lietuvos Valstybės valdymo formą ir konstituciją, Lietuvos Valstybės Taryba, reikšdama suverene Lietuvos galią (suprema potestas), steigia laikinąją Lietuvos Valstybės Vyriausybę“ (KRač. 109).

Pirmoji laikinoji Lietuvos valstybės vyriausybė buvo sudaryta koaliciniu pagrindu. Į ją pakviesti tam darbu tinkami asmenys, tačiau neapsieita be kliuvinių. Paskutiniu momentu Petras Leonas ir Vladas Stašinskas „atsisakė į kabinatą įeiti tik dėl to, kad jame yra kun. J. Purickis. Jie, esą, prieš kun. J. Purickio asmenį nieko prieš neturi, bet jie esą priešingi tam, kad kunigas būtų valdžioje“ (Svb. 54). Kun. Juozas Purickis savo kandidatūrą į ministerius atsiėmė. Tada krikščionys demokratams atšaukė ir kitą kandidatą į ministerius — Aleksandrą Stulginskį.

Pirmąją laikiną vyriausybę sudarė: Augustinas Voldemaras — ministeris pirmininkas ir užsienio reikalų ministeris, Vladas Stašinskas — vidaus reikalų, Petras Leonas — teisingumo, Martynas Yčas — prekybos ir pramonės, Juozas Tūbelis — žemės ūkio ir valstybės turtų, pulkininkas Mykolas Velykis — krašto apsaugos, Jokūbas Vygodskis — ministeris be portfelio žydu reikalams, Juozas Voronko — ministeris be portfelio gudų reikalams, Jonas Yčas — švietimo ministerijos valdytojas (LE, XV, 353).

Laikinąją vyriausybę sudarius, visų nuotaika pakilo, nes padarytas realus žingsnis Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimui. Tačiau tos vyriausybės būklė buvo nepavydėtina. Valstybės atkūrima reikėjo pradėti iš pradžių, nieko neturint. Darbo sąlygos labai sunkios, nes Vilniuje dar tebesimininkavo vokiečiai, kūrėsi lenkai ir bolše-

Antanas Smetona, Nepriklausomos Lietuvos pirmasis laikinasis ir trečiasis prezidentas.

vikai. Rusų raudonajai armijai artėjant prie Vilniaus, dalis vyriausybės narių (Augustinas Voldemaras, Martynas Yčas ir Antanas Smetona) išvyko į už sienį. Kabinetas atsistatydino. Naują kabinatą sudarė Mykolas Slezevičius, tik ką grįžęs iš Rusijos. Padėtis buvo tokia chaotiška, kad Mykolui Slezevičiui buvo siūlomas diktatoriaus titulas, bet jis to atsisakė. Vilniuje pasidarė tokia būklė, kad jame toliau veikti jau nebuvo galima. Reikėjo keltis į Kauną, kuriame irgi nedaug geriau rado. Kauną ruošėsi valdyti komunistiniai gajvalai. Dėl santykių su Valstybės taryba, Mykolo Slezevičiaus vyriausybė atsistatydino. Po jo sudarė prof. Pranas Dovydaitis kabinatą, išsilaikiusį mėnesį laiko. Po to ir vėl akys nukrypo į Mykolą Slezevičių. Jis sutiko, tik reikėjo pakeisti laikinąją konstituciją taip, kad vietoje trijų asmenų Tarybos prezidiumo būtų išrinktas prezidentas. Mykolo Slezevičiaus noras buvo įvykdytas. Laikinąją konstituciją buvo pakeista. Prezidentu išrinktas

Antanas Smetona. „Šis M. Slezevičiaus ministerių kabinetas išgyveno sunkiausias Lietuvai laikus: karas su bolševikais, lenkais ir bermontininkais“ (Svb. 71). Po Mykolo Slezevičiaus penktąjį kabinatą sudarė Ernestas Galvanauskas, kurio laikais įvyko Steigiamosios seimo rinkimai (1920.IV.14-15).

b. Steigiamasis seimas. Steigiamasis seimas savo pirmuoju nutarimu patvirtino Lietuvos valstybės atkūrimą, padarydamas šį sprendimą: „Lietuvos Steigiamasis seimas, reikšdamas žmonių valią, proklamuoja esant atstatytą Nepriklausomą Lietuvos Valstybę, kaip demokratinę respubliką, etnografinėm sienom ir laisva nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis valstybėmis“ (Lietuva, 1952, I nr. 90). Ta proklamacija nurodytas valstybės tvarkymosi kelias.

Nors Lietuvos valstybės taryba turėjo laikiną konstituciją, bet ji nebuvo pritaikyta Steigiamosios seimo veiklai, todėl Steigiamasis seimas tuoj (1920.VI.10) priėmė

savąją konstituciją, kuri skelbė, kad Steigiamasis seimas yra suvereninė Lietuvos galios reikšėjas. Vykdomoji valdžia pavedama respublikos prezidentui ir ministerių kabinetui. Respublikos prezidentą renka seimas. Iki bus išrinktas, jo pareigas eina Steigiamosios seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis. Dabar sudaryta dr. Kazio Griniaus nauja vyriausybė koaliciniais pagrindais. Ernestas Galvanauskas Steigiamosios seimo pirmąją vyriausybę vadina „seimine vyriausybė“ (EG, 151, 152).

Steigiamajam seimui veikti buvo labai nepalankūs laikai. Lenkams puolant Lietuvą, buvo priimtas įstatymas (1920.X.25), kuriuo sudarytas Mažasis seimas (kuris veikė iki 1921.II) iš sešių narių bei sešių kandidatų ir Steigiamosios seimo pirmininko. Visi kiti atstovai išsiskirstė ginti ir informuoti kraštą (LE, XVIII, 28). Nežiūrint sunkių laikų, Steigiamasis seimas priėmė apie 150 įstatymų, kurių svarbiausias — Žemės reformos (1922.II.15). Taip pat buvo priimta (1922.VIII.1) ir paskelbta (1922.VIII.6) nuolatinė konstitucija (pgl. LE, XII, 385 ir XVII, 164-165).

c. Pirmųjų vyriausybių pavadinimas. Kaip jau anksčiau minėta, dr. Albertas Gerutis nedaro skirtumo tarp Lietuvos vyriausybių, Tarybos sudarytų, ir seimų. Tačiau pirmąją Lietuvos vyriausybę pats ministeris pirmininkas savo pirmoje kalboje vadina „laikinąją valdžią“ arba „laikinąją vyriausybę“ net 21 kartą, o vienu žodžiu „valdžią“ tik vieną kartą (PD, 88-101). Aleksandras Stulginskis ją vadina irgi „laikinąją vyriausybę“ (PD, 101). Dr. Juozas Purickis pirmąsias vyriausybes vadina „laikinomis valdžiomis“ (PD, 123, 129). Petras Klimas, visą laiką buvęs arti vyriausybių, jas vadina „laikinąją vyriausybę“ (IMA, 170). Ernestas Galvanauskas savo vyriausybę, kuria sudarė Lietuvos valstybės tarybos prezidentui pavedus, vadina „paskutine laikinąją vyriausybę“ (EG, 126, 132, 135, 137, 148, 152) arba „laikinąją vyriausybę“ (EG, 151).

Pranas Čepėnas pirmąsias vyriausybes vadina laikinosios vyriausybės kabinetais (PČII, 300). Net savo knygoje tuo vardu duoda du užvardijimus: „Laikinąją Lietuvos vyriausybę“ (PČII, 287)

(Nuketla į 2 psl.)

Nepriklausomos Lietuvos pirmosios laikinosios vyriausybės nariai: (iš kairės) Jonas Yčas — švietimo ministerijos valdytojas, Petras Leonas — teisingumo ministeris, Augustinas Voldemaras — ministeris pirmininkas ir užsienio reikalų ministeris, Martynas Yčas — finansų ministeris, Juozas Tūbelis — žemės ūkio ir valstybės turtų ministeris ir Vladas Stašinskas — vidaus reikalų ministeris.

Šiame numeryje:

Tomas Venclova — kontrpropagandos taikiny • Lietuvos vyriausybių ir prezidentų numeracija • Erotinė meilė Antano Gustaičio humoristikoje • Stasio Liepo eilėraščiai • Vilijos, Ramintos ir Mykolo koncertai • Dr. Dovydas Fainhauzas Balzeko muziejuje • Nauji leidiniai

Nepriklausomos Lietuvos vyriausybų ir prezidentų numeracijos klausimu

(Atkelta iš 1 psl.)

ir „Tolimesni Laikinosios Lietuvos vyriausybės darbai“ (PČII, 365). Ir tekste vadina „Laikinoji Lietuvos vyriausybė“ arba „Laikinoji vyriausybė“. Bet lygiagrečiai vadina ir „Lietuvos vyriausybė“ (PČII, 367 ir kt.). Adolfas Šapoka pirmąją vyriausybę vadina „laikine“ (AS, 569, 574).

Jonas Švoba pradžioje savo knygos *Seiminė ir prezidentinė Lietuva* pirmąsias Lietuvos vyriausybės vadina be pridėdama žodžio „laikinosios“. Toliau jau pažymi, kad jos laikinos (Svb, 55, 56, 69, 70, 73), nors daug kur išsiverčia ir be žodžio „laikinoji“.

Alfred Erich Senn yra vienas tų asmenų, kurie pirmąsias vyriausybės vadina „laikinosios“. Jis sako: „On the day of the cabinet's installation... it was declared that the Taryba would act as the provisional government until the meeting of a constituent assembly“ (Senn, 48). Thomas Chase Voldemaro vyriausybę vadina „laikinoji vyriausybė“ (ThCh, 267). Buvęs Pirmosios vyriausybės kabineto narys Martynas Yčas ją vadina „Laikinoji Lietuvos valdžia“ (PD, 92) arba „Laikinoji valdžia“ (PD, 92, 94-98, 100, 101, 108). Mykolas Slezevičius savąją vyriausybę vadina „laikinoji vyriausybė“ (Slez, 88, 89, 96). Mykolas Biržiška, likęs Vilniuje (kai vyriausybę pasitraukė į Kauną), save tituluoja: „Laikinosios Vyriausybės Generalinis Igaliojimas Vilniuje“ (Slez, 225). Vaclovas Biržiška pirmąsias Lietuvos vyriausybės vadina „laikinosios vyriausybės“ (VBirž, 110, 111). O dr. R. K. Jurgėla išsiverčia be „laikinoji“. Jis tiesiog sako: „The Lithuanian Government...“ (Jurg, 512).

d. Kada baigėsi laikinosios vyriausybės? Kad pirmosios vyriausybės buvo laikinos, mums jau turėtų būti aišku. Tik dar gal neaišku, kelios vyriausybės tuo vardu vadintinos. Pagal Alfred Erich Senn, laikinoji valdžia, kai susirinko Steigiamasis seimas, baigė savo darbą. Ir valstybės taryba, ir valstybės prezidentas, ir ministrų kabinetas, ir valstybės kontrolė... savo galia perdėdo tautos atstovams (Senn, 215, 216). Taigi autorius visas buvusias institucijas vadina laikinomis.

Kaip jau žinome, buvo priimtos dvi laikinos konstitucijos. Pagal pirmąją (priimtąją 1918.XI.2) laikinąją konstituciją buvo įsteigta laikinoji vyriausybė. Jos vardu veikė penki ministrų kabinetai: Augustino Voldemaro, Mykolo Slezevičiaus, Prano Dovydaičio, Mykolo Slezevičiaus ir Ernesto Galvanausko (LE, XIV, 56). Šios vyriausybės veikė iki Steigiamojo seimo susirinkimo. Ir jos leido (nuo 1918.XII.20) *Laikinosios vyriausybės žinias* (LVŽ, Nr. 1). Po Steigiamojo seimo laikinosios konstitucijos priėmimo „paskelbė pirmą, jau ne laikiną, ministrų kabinetą su dr. Kaziu Griniu priešakyje“ (VBirž, 110), o *Laikinosios vyriausybės žinios* nuo 1920.VI.22 virto *Vyriausybės žiniomis* (VŽ, 38 nr.). Thomas Chase Steigiamojo seimo konstitucija vadina laikinąją konstituciją (provisional constitution) (ThCh, 268). Su šios konstitucijos priėmimu pasibaigė laikinosios valdžios etapas (ThCh, 268). O dar aiškiau pasidaro, kai paklausai Antano Smetonos žodžio Steigiamajame seime, kuriam susirinkus jis pasakė: „Laikinosios valdžios uždavinys yra baigtas. Valstybės Taryba, Valstybės prezidentas, ministrų kabinetas, valstybės kontrolė, vyriausias kariuomenės vadas, atvedė Lietuvą ligi Steigiamojo seimo, šandien pasitraukia ir atiduoda tam aukštajam susirinkimui visą krašto valdymą“ (Svb, 85).

Norint padaryti sprendimą,

Aleksandras Stulginskis, Nepriklausomos Lietuvos antrasis laikinasis ir pirmasis prezidentas.

kada laikinosios vyriausybės baigėsi ir kada prasidėjo nuolatinė konstitucinė vyriausybė etapas, prisiminkime keletą ankstyvesnių tvirtinimų: Lietuvos valstybės taryba steigė laikinąją vyriausybę (KRač, 109), Senn tvirtina, kad Taryba bus laikinoji vyriausybė iki susirinko Steigiamasis seimas (Senn, 48), *Lietuvių Enciklopedijoje* įsakmiai nurodyta, kad veikė penki laikini ministrų kabinetai (LE, XIV, 56), Thomas Chase pasakymas, kad Steigiamojo seimo laikinosios konstitucijos priėmimu pasibaigė laikinosios valdžios etapas ir labai aiškūs Steigiamojo seimo atidarymo kalboje Antano Smetonos pareiškimas: „Laikinosios valdžios uždavinys yra baigtas“ (Svb, 85). Ir šį teigimą sutvirtina Ernesto Galvanausko savosios vyriausybės vadimas „paskutine laikinąja vyriausybe“.

1920.VI.19 data verta dėmesio. Steigiamojo seimo pirmininkas pradėjo eiti ir prezidento pareigas. Tą pačią dieną atsisakė Ernesto Galvanausko laikinoji vyriausybė. Kaip jau anksčiau buvo sakyta, pirmoji konstitucinė seiminė vyriausybė buvo sudaryta dr. Kazio Griniaus (Skep, 306). Nuo čia turėtų būti numeracija tęsiama toliau: antroji, trečioji ir t.t.

2. Prezidentų numeracija

Jau anksčiau buvo minėta, kad 1918.XI.2 Valstybės taryba priėmė Laikinosios konstitucijos pamatinius dėsnius.

a. **Trijulė.** Pagal tos laikinosios konstitucijos pamatinius dėsnius „Lietuvos Valstybės Taryba renka Valstybės Tarybos Prezidiumą; Prezidiumo prezidentą ir du viceprezidentus. Jam priklausau aukščiausiaji vykdomoji galia, kurią jis vykdo per Ministrų Kabineta, atsakingą Valstybės Tarybai. Šia konstitucija, pirmą Nepriklausomos Lietuvos prezidento institucija buvo kolegialinė – trijų asmenų. Kiekvienas Prezidiumo aktas turėjo būti visų trijų pasirašytas“ (KRač, 20). Prezidiumo prezidentu išrinktas Antanas Smetona, o viceprezidentais kun. Justinas Staugaitis ir Stasys Šilingas (AS, 545-546). Simas Sužiedėlis „Lietuvos Taryba“ apraše vienoje vietoje nurodo prezidento prezidentu (pirmininku) Antaną Smetoną ir viceprezidentais (vicepirmininkais) kun. Justiną Staugaitį bei Stasį Šilingą, o kitoje vietoje, vietoje Stasio Šilingo, įrašytas dr.

prezidiumo. „1919 metų balandžio 4 d. laikinos konstitucijos pamatiniai dėsniai buvo pakeisti, būtent vietoje V. Tarybos prezidento, buvo įsteigtas valstybės prezidento organas. Tą pačią dieną V. Taryba išrinko A. Smetoną pirmuoju Lietuvos prezidentu“ (keturi žodžiai išretintu šriftu) (AS, 569). Šiuo pakeitimu buvo panaikinta Tarybos prezidento institucija, o įvesta prezidento institucija (LE, XII, 385). Prezidentas „Tarybos sesijų propariais arba sesijų pertraukomis gavo teisę leisti įstatymus, ministrų kabinetą priimtus“ (AS, 546).

b. **Laikinasis prezidentas.** Jonas Švoba išrinktąjį Antaną Smetoną pavadino pirmuoju Lietuvos valstybės prezidentu (Svb, 70, 71). Toliau autorius vadina „Pirmasis Lietuvos prezidentas“ (Svb, 81) ir „pirmasis Lietuvos respublikos prezidentas“ (Svb, 164). Pranas Čepėnas jį tituluoja: „valstybės prezidentu“ (PČII, 387, 388), „prezidentas Smetona“ (PČII, 390) ir „Lietuvos prezidentas Smetona“ (PČII, 410). Alfred Erich Senn vadina „President of Lithuania“, o nuorojoje paaiškina, kad jo titulas yra „State President“, o ne „President of the Republic“ (Senn, 100). Thomas Chase – „Country's first President“ (ThCh, 267). A. Merkelis jį vadina „pirmuoju Lietuvos valstybės prezidentu“ (LE, XXVIII, 176). Dr. Juozas Jakštas tituluoja laikinoju prezidentu (LE, XV, 338). Ernestas Galvanauskas Lietuvos valstybės tarybos išrinktąjį prezidentą Antaną Smetoną vadina laikinoju valstybės prezidentu (EG, 151, 152). Simui Sužiedėliui Antanas Smetona buvo išrinktas laikinoju Lietuvos prezidentu (LE, XVI, 156). R. K. Jurgėla taip pat vadina Antaną Smetoną laikinoju prezidentu („Provisional President“ (Jurg, 516).

Antano Smetonos titulo klausimą jis pats išsprendžia Steigiamojo seimo atidarymo metu pasakytoje kalboje, kurią čia vėl kartojame: „Laikinosios valdžios uždavinys yra baigtas. Valstybės Taryba, Valstybės prezidentas, ministrų kabinetas, valstybės kontrolė, vyriausias kariuomenės vadas, atvedė Lietuvą ligi Steigiamojo seimo, šandien pasitraukia ir atiduoda tam aukštajam susirinkimui visą krašto valdymą“ (Svb, 85).

Steigiamasis seimas 1920.VI.10 priėmė laikinąją konstituciją, kurią paskelbė (VI.12) valstybės prezidentas Antanas Smetona ir ministris pirmininkas Ernestas

Galvanauskas (LVŽ, 37). Steigiamajam seimui priėmus Laikinoją Lietuvos valstybės konstituciją, kurios 9-tas paragrafas nustatė, kad Steigiamojo seimo pirmininkas eina ir valstybės prezidento pareigas, 1920.VI.19 pradėjo tas pareigas eiti Aleksandras Stulginskis (LE, XXIX, EG, 152).

Šiuo atveju irgi yra skirtingi tvirtinimai. Thomas Chase sako, kad pagal konstituciją pirmininkas padarytas einančiu Respublikos prezidento pareigas („Acting President of the Republic“) (ThCh, 268). Dr. Juozas Jakštas sako, kad Aleksandras Stulginskis buvo išrinktas Steigiamojo seimo prezidentu, kuris perėmė pareigas iš Tarybos 1918.IV.4 išrinkto laikinojo prezidento Antano Smetonos (LE, XV, 338). Vaclovas Biržiška tikina, kad Laikinosios konstitucijos nuostatais Steigiamasis seimas išrinko „pirmą konstitucinį Respublikos Prezidentą Aleksandrą Stulginskį“ (VBirž, 110). Mečys Mackevičius mus informuoja, kad Steigiamasis seimas (1922.VIII.1), priėmęs konstituciją ir išrinkęs respublikos prezidentą, 1922 m. rudenį išsiskirstė (LE, XXVII, 165). Jonas Švoba tą pačią žinią atkartojo (Svb, 103).

Taigi vieni sako, kad Steigiamojo seimo pirmininkas ejo ir prezidento pareigas, kiti – jis buvo laikinoju prezidentu išrinktas, o tretieji – išrinktas prezidentu pagal jau nuolatinę konstituciją. Šiam nevienodumui išspręsti mums tenka grįžti prie Laikinosios Lietuvos valstybės konstitucijos, kurios 9-tas paragrafas sako: „Iki Respublikos Prezidentas bus išrinktas, jo pareigas eina Steigiamojo Seimo pirmininkas“ (KRač, 116). Reikia Aleksandras Stulginskis buvo laikinoju prezidentu Steigiamojo seimo metu. Tą sprendimą paremia ir Adolfas Šapoka nurodydamas, kad Pirmasis seimas „išrinko konstitucijos nustatyta tvarka prezidentą Aleksandrą Stulginskį (XII.21), kuris ligi tol, kaip Steigiamojo seimo pirmininkas, ejo prezidento pareigas“ (AS, 571). Ir galutinai išsprendžia šį klausimą *Vyriausybės žinios*. Po Aleksandro Stulginskio parašu dedamas šitoks titulas: „E. Respublikos Prezidentu pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininkas“. Ir toks titulas buvo naudojamas iki Aleksandro Stulginskio buvo išrinktas Pirmojo seimo prezidentu (VŽ, 38 – Nr. 119). Po išrinkimo jau atsirado kitas titulas: „Respublikos Prezidentas“ (VŽ, Nr. 121,

Kazys Grinius, Nepriklausomos Lietuvos antrasis prezidentas.

1923.I.12). Taigi anksčiau suminėti tvirtinimai dėl jo rinkimų nesutinka su dokumentų liudijimu.

Antrasis seimas Aleksandrą Stulginskį taip pat išrinko prezidentu (1923.VI.19). Jis išbuvo Respublikos prezidentu be pertraukos ligi 1926.VI.7, kada pareigas perdavė Trečiojo seimo prezidentui dr. Kaziu Griniu (LE, XXIX, 84). Po gruodžio 17 perversmo, dr. Kazius Grinius atsisakė prezidento pareigų, o prezidentu buvo išrinktas Steigiamasis seimas, perversmininku pakviestas valstybės vadu. Tik dabar, anksčiau buvo Lietuvos valstybės tarybos laikinoju prezidentu, Antanas Smetona išrinktas trečiuoju Lietuvos prezidentu.

c. **Kodėl neatitaisyta numeracija?** Šiuo metu prezidentų nededame ant svarstyklių ir nesveriamie jų atliktu darbu, nes šiuo metu mums terūpi tik jų eilė. O surinktieji duomenys turėjo įtikinti, kad pirmasis laikinas prezidentas buvo Antanas Smetona, Valstybės tarybos išrinktas, o antrasis laikinas prezidentas, Steigiamojo seimo metu, buvo Aleksandras

Stulginskis. Pirmasis konstitucinis seiminis Lietuvos prezidentas buvo Aleksandras Stulginskis, išrinktas Pirmojo ir Antrojo seimų. Antrasis Lietuvos respublikos prezidentas buvo dr. Kazys Grinius, išrinktas Trečiojo seimo. O trečiuoju prezidentu, po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo, išrinktas Antanas Smetona. Taigi prezidentų numeracija turėtų būti šitokia: Antanas Smetona – pirmasis laikinasis ir trečiasis prezidentas, Aleksandras Stulginskis – antrasis laikinasis ir pirmasis konstitucinis seiminis prezidentas, dr. Kazys Grinius – antrasis konstitucinis seiminis prezidentas.

Kodėl ta prezidentų numeracija atėjo iki mūsų dienų neatitaisyta, yra keturios prielaidos. Esant asmenims valdžioje, reikėjo orumo. Anais laikais Vakarų Europoje titulai buvo labai madoje, su kuriais skaitėsi diduomenė. Mūsų valdžios vyrams reikėjo santykiuoti su kitų kraštų valstybininkais. Reikėjo „prisisegti“ nors ir neturima titula. Pavyzdžiui, mūsų apskrus politikas „gyvendamas Paryžiuje ir norėdamas imponuoti prancūzų aukštuomenėi, Gabrys pasivadino grafu (comte de Garliava – grafu iš Garliavos)“ (PČII, 420) arba „Marquis de Garliava“ (markizas iš Garliavos) (IMA, 187). Kai kurie kiti politikai irgi bandė būti „žymesniais“: Dąmantas – Dowmant – Dzimidowicz ir Purickis – Karybut-Purycki (IMA, 187). Mykolas Biržiška prisipažįsta, kai Vilniaus veikėjai pastebėjo, kad tituluoti graifais ir kunigaikščiais lenkai prie Oberosto vadovybės lengvai priėdavo, „Tad ir susipratome, kas koki titula galėjome pareikšti – vokietukams jų neslėpti. Šilingas ėmė baronu rašytis, Malinauskas, kiti, dar ir aš, kaip bajorai... bajorišką von prie pavardės prikergti“ (MBirž, 42). Atsižvelgiant į tik ką suminėtus „nuotykius“, laikinajam prezidentui vadintis prezidentu yra jau labai netoli kuklumo, nors trūksta tikslumo. Antroji priežastis, kodėl neatitaisyta prezidentų numeracija: buvimas to asmens valdžioje. Niekas nenorėjo nusikalsti esamam valdžioje asmeniui. O Antano Smetonos visi dokumentai pasirašyti „Valstybės Prezidentas“ titulu (LVŽ, 6-37 nr.). O trečias atvejis galėjo būti dar paprastesnis: niekas nesigilino į šią sritį. O jei gilinosi ir matė, tai dėl šventos ramybės

(Nukelta į 4 psl.)

Magdalena Stankūnienė „Pamylojo žemės sunų“ (medžio raizūnas, 1987)

„Susirūstintą smarkus Perkūnas“ (medžio raizūnas, 1987)

18 siemėtinės Vasario 16 parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, kurioje dalyvauja 28 lietuviai dailininkai iš JAV, Kanados ir Europos. Paroda

dar galima pamatyti šį savaitinį. Čiurlionio galerijos valandos šeštadieniais ir sekmadieniais – nuo 11 v.r. iki 7 v.v.

Erotinės meilės apžavai Antano Gustaičio humoristikoje

STASYS LIEPAS

Poeto Antano Gustaičio humoristikos spalvingame temų įvairovės spektre erotinės meilės tema tuoj išsiskiria savo raudonų rubinų vaikiu žerėjimu, atspindiniu čia tiesiogiai užangažuota gyva ir aistringa žmogaus širdi. Juk erotinės temos poezijoje sudaro natūraliausias rėmus žmogaus prigimčiai išsilieti emocijomis iš pačių pirmųjų biologinių jos versmių, subanguoti pradiniu savo gyvenimo stichijos gaivališkumu.

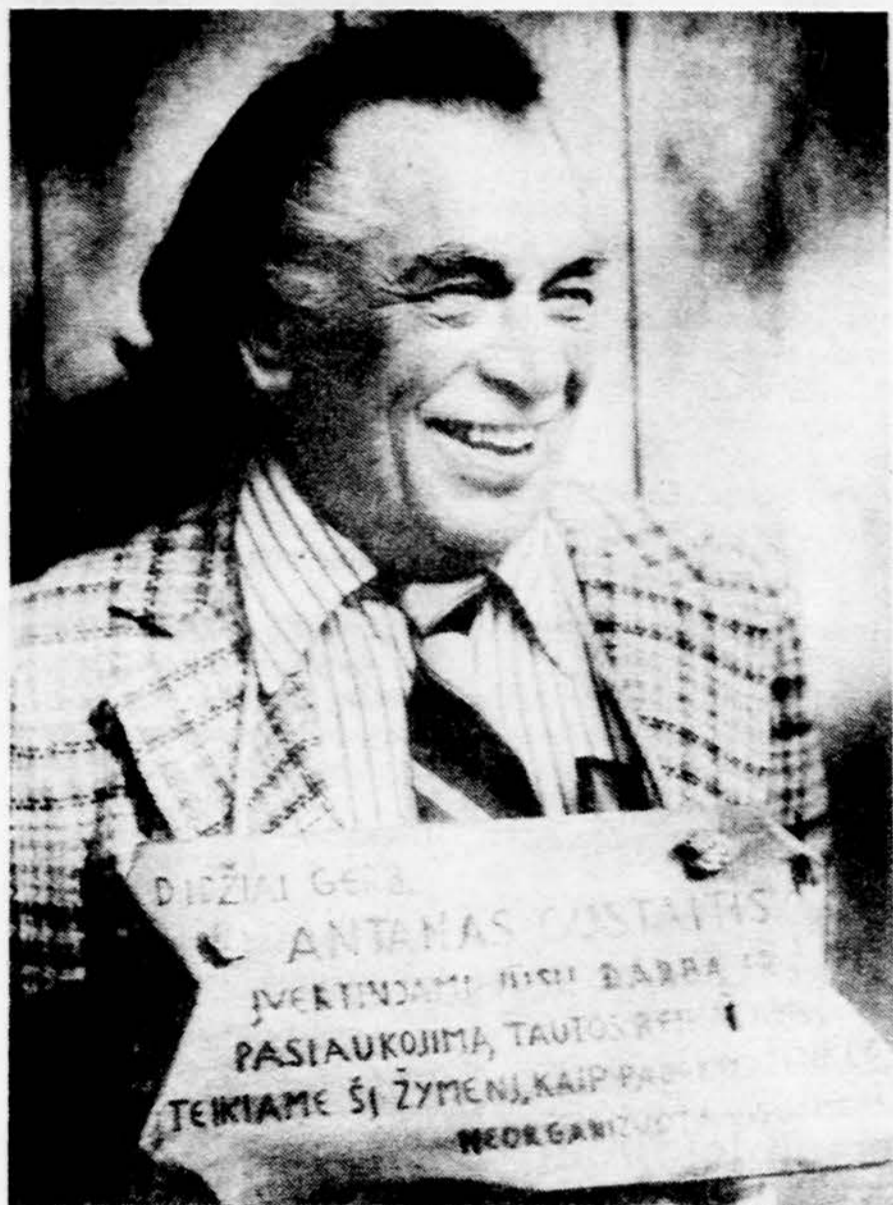
Be galo didingoje ir mistiškai slaptingoje žmogiškų emocijų knygoje Antano Gustaičio jauminis veidas švyti, kaip šimtaprocentinio heteroseksualo jaunosios isikūnijimas. Jis šioje seksualinėje orientacijoje yra nuostabiai, lyg geometrinė linijotė, tiesus, ne vienu coliū neiškrypštas nuo klasikinio vyrškumo pavyzdinio modelio.

Tad iškyla baisiai įdomus klausimas: šitame moteriškų apžavų bei burtų pasaulyje, šitame šviesiam normaliu aistru egzaltacija kvėpuojančiame rojuje — ar ir čia, šioje palaimintos normalybės laimėje, tokiam idealiam levas dievinančiam Adomui būna kokio didesnio susidrumtymo šešėlių ir laimę aptemdančio nusivylimo valandų?

Ilgiau pavartę *Saulės šermenų* ir *Ko liūd, putinėli?* erotikos priblėstančias žarijas, aiman, iš šita klausimą turime atsakyti aiškiau ir tvirtu taip. Ir atsakymai „taip“ nuleidžia du faktoriai, kurie persipindami ir vienas kitą papildydami išgarina seksualinį apsvaigimą, ir dėl to sapnai deivės glėbyje mūstoja savo magiško žavesio, išvirsdami ir paprastą apnuoginto fiziologizmo prozą. Kas gi tie du faktoriai, tie nelabieji erotiniū sapnų duobkasiai? Pirmiausia, tai yra Gustaičio gimtoji išvalgos galia visuose žmonėse, taigi ir moteryse, aiškiausiai išžiūrėti jų vidaus išvirkštinį, ydingąjį šoną. Gi antrasis, gal dar svarbesnis faktorius — tai ta despotiškoji senatvė, sistemingai ledu atšaldanti stebuklingųjų lytinių hormonų kuriama karšti.

Prieš leisdamasis plačiau nagrinėti tų dviejų faktorių sukeltą griovybą erotiniū burtų karalystėje, norėčiau pirma kiek stabtelėti ties vienu Gustaičio eilėraščiu, mano galva, gal nuosirdžiausiai, dar jaunuolišku atvirumu bei skaitumu išreikšiančiu jo erotinio tikėjimo credo. Čia mūsų poetas iškyla, kaip giliai kenčiantis ir pasiaukojantis dėl meilės, išspindintis savo kilniausią žmogiškosios prigimties pusę jaunu neatšalusiu idealizmu. Tas jo idealizmas reiškiasi nepasitenkinimu vien juslinėmis, kad ir legaliomis gyvenimo formomis, ieškojimu grynesnio moralinio oro vyro ir moters intymybių plotmėje. Visa tai tarsi prašoka lytinio dorovingumo gan žemus įprastinius standartus ir mūsų poetą įrikiuoja į neeilinių asmenybių klasę.

Taigi toks deklaracinis Gustaičio eilėraštis, kur, sakyčiau, spontanišku būdu ištryškama pasirašo jo erotikos normų konstitucija, yra *Saulės šermenų* rinkinyje ir vadinasi „Pirmajai meilei“. Šitame eilėraštyje Gustaitis duoda erotinės meilės sukurin įtrauktos porėlės — vyro, identifikuojamo su pačiu poetu, ir moters — ryškiai kontrastingą moralinę charakteristiką. Jis, lyg tas Goethės Verteris, jaunas idealistas, kurio svajingai lūkesčiai ieško erotinėje meilėje ne vien tik kūniškų geidulių patenkinimo, bet ir jo svajojamo žmogaus idealo moteryje įkūnijimo. Deja, antroji porėlės pusė — ji — vadinkim ją Šarlota — yra, sakytumėi, visai iš kito psichologinio ašigalio. Psichologiškai ne juokais dėl jos kryžiuojamo Verterio kancios ne tik

Poetui Antanui Gustaičiui šių metų kovo 12 dieną sukanka 80 metų. Nuotrauka Kazio Daugelės

Iš Lietuvos fotografų išeivijoje penkioliktos metinės parodos humoristinių nuotraukų serijos 1986 m. spalio 24 - lapkričio 2 d. Čiurlionio galerijoje, Jau-nimo centre, Chicagoje.

nesulaiko, bet netgi nepristabdo jos seksualinio siautėjimo su „smuklių valkata kirpeju, kareiviu, račium, kalviu ir vežėju“, taigi ji, linksminama viso būrio „seksualinių eruditų“, duoda visišką laisvę savo geidulių panterai... Tik dėl jos, šitokios linksmos Šarlotos, vargšas mūsų Verteris, kaktuso badomas, kentėjo, styredamas jos palangėje, kai už to lango seksualiniai eruditai ją glamonojo. Tik dėl jos, tik dėl jos, ištraukę ji iš palovės, pastarieji nedorėliai „kumščiais suplojo jo šnerves“... Vajė, tik dėl jos, šitokios Šarlotės, šunų ruja, per lauką vydamos, vargšą Verterį taip sukandžiojo, jog trejus metus įlaužtus kaulus gėlė... Ir kur dar pasulyje jūs rasite tokia kitą meilę, kad šitokias tortūras iskentėjės trejus metus tik dar smarkiau slapčia savo mylimosios ilgėtusi ir net ištisus devynerius metus raudote išraudotų?... Ir tiktai šiandien, kai jau ji „tarytum šaldytuvus, prigriūstas kumpių, lašinių, salami“, mūsų Verteris atgavo blaivų protą, supratus, kokiu chimeriniu baubu ir burbulu jo šitoji ilgametė svajonėlė yra iš tikrųjų buvusi. Šios analizės keliu pasiruošę ji geriau suprasti ir įsijausti, dabar pasigėrėkime tuo „konstituciniu“ Peklininko kūriniu vieną kartą ištaisai.

Pirmoji meile, deive šimtavarde, Birute, Liote, Zuzi, Filomena, Karštiniai, grabo anklodes nusparde, Tave nuogi raitydamiš mena, O aš — praeikčiau valandą dalios, Jei grįžtum atgalios.

Lyg vėtroje vaiduoklis išbaidytas Strauk naktia po langų nuvirpėjęs Kai glostė tave sekso eruditas, Bučiuo smuklių valkata kirpejas, Ant kaktuso sėdėdamas kenčiau, Kad prie tavęs arčiau...

Kada džiaugiaus tavoj širdy viešėjęs Meldžiausi geisma ašarom nuplojęs, Kareivis, račius, kalvis ir vežėjas, Grubiai išrove skaitų iš palovės, Suplojo kumščiais degančias šnerves Tik dėl tavęs.

Tik dėl tavęs, žiedeli pinavijos, Žvaigždėle, stirna, zylė, žemuogėle, Šunų ruja per plyną lauką vijos, Trejus metus įlaužtus kaulus gėlė, Trejus slapčia ilgėjau dar smarkiau, Devynerius verčiau...

O šiandien tu — tarytum šaldytuvus, Prigriūstas kumpių, lašinių, salami, Ledai, kur ta liespūn krintinė buvus,

Ranka — smaiglys, kuris vien mirti lemia, Ir tavo balsas — pjūklų gaudesys, Išspaudė mano sielą pro ausis...

Ar jums nenuostabu, kad šitokiai savo pirmajai meilei, deivei šimtavardei, arba, šnekan teisingiau, šitam šaldytuvui, šitai tiek metų praeityje ji nuozmiai sloginusiai chimera Gustaitis yra sukūręs visą litaniją gražiausių metaforinių vardų bei epitetų: žiedeli pinavijos, žvaigždėle, stirna, zylė, žemuogėle... Jei tokį švelnybių vardyną *Saulės šermenų* autorius yra sukrovęs tik šiame viename savo kūriny, tai kur čia besuškaičiuosi, kur čia beišvinišė visų tų dievaitės Meilės pagarbiniū skirtų jo kūryboje prižarsytų ir prisagstytų imantriausią švelnybiū bei karštybiū epitetu, prie jos altoriaus atkalbėtų maldų, prismilkytų ritualinių smilkalų? Peklininko vyrško potencialumo hipnozės itaigoje skaitytojui kartais atrodo, jog ir pagrindinės visatos ašies sukimas kažin ar nebus tik erotiniū aistrų dinamikos pokštas, jog ir Newtono kūnų traukos dėsnis ar

Žmogaus kūno judesys. Nuotrauka Ramintos Jelionytės

Iš Lietuvos fotografų išeivijoje penkioliktos metinės parodos laisvos temos nuotraukų serijos 1986 m. spalio 24 - lapkričio 2 d. Čiurlionio galerijoje, Jau-nimo centre, Chicagoje.

nebus kaip nors tik visagalės erotinės traukos satelitas...

Kad tokį neišdildomą psichologinį randą žmogaus gyvenime palieka kaitrūs pirmosios meilės prisiminimai, galgi tai ir natūralu. Na, o kaipgi su erotinė meile gilioje senatvėje? Tikėsite ar ne, tačiau ji ir seniuose išdarinėja nuostabius prajovus. Pasak Antano (eilėraštyje „Erotika“), erotinė meilė tai:

Žaibų strėlė, kurią amūrai drožė, Ją išmeigė senatvėje širdin Prieš paskutinįjį din-din...

Ir štai su kokiu ilgėsiu Liūdiniū putinėlio kūrėjas toliau minėtame eilėrašty tiesia į ją savo rankas:

Atleidžiu tau melus ir sugulovus, Tik man gyvuok nors sapnuose jauna Ir ilgesy budėk prie mano lovos, Kaip naktį mėnuo šypsena Ir anuose pavasaruos — anu.

Kai brandžių metų prinokintas dainiū yra pagaunamas į dievaitės Afroditės vilioniū tinklą, tada, rodos, net despotė senatvė turi supasuoti, nebevaliodama atšaldyti jo erotinės temperatūros, kaip jis tatau konstatuoja eilėraštyje „Temperatūra“:

Ritas metų didėdami šaikiū, Net mus klūpdo ant kelio sūduos, O jie niekad žmogaus nepakeičia, Neatšaldo jo karšto vidaus...

... Visos širdys vienodai įkaitę Dega lovoj ir sniego pusny — Tik termometrai mūs per senai!

Tačiau Gustaičio, kaip humoristinio samojū perlais tviskančio kūrėjo, didybė ir garbė isikūnijo ne meilės giedrio tapyboje, ne jos laimingų atodūsiū atkūrimė. Čia jis, be abejo, negalio konkuruoti su Francesco Petrarka. Jo didybė užsimezgė, išaugo ir nunoko, atverčiant ne švelniąją, oficialiąją, puošniąją, iškilmingąją, bet išvirkštinę, pamušalinę, slepiamąją, ydingąją, komiskąją žmogiškosios būtybės apvalkalo pusę. Tokiam moterims savo meilės verpeta valdyti ir išlaikyti vienoje monogaminėje vagoje. Ogi visų sunkiausia joms yra atilaikyti prieš auksinį turto ir pinigų gundymū balselį.

Peklininko poetiškojo raporto „Dvasiškos valdžios dėmesiu“ moteriškųjų širdžių reikalus liečianti kvintesenacija skamba šitaip:

Dvi širdys gimdo vieną širdį Iš jauno dieviškos dornos, O ausys dvi — skirtingai girdi Žodžius bučiuojančios burnos.

Kai klausia dešinė: „Mylėsi? Ar lygiai dieną ir nakti?“ —

nuspalvintų moteriškų profiliū.

Tad leiskimės dabar mažon ekskursijon į moterų psichę su mūsų poetiškuoju detektyvu, skalikiškai suuodžiančiu sau kšgn moterų gležname moraliniame stuburkauly, nuplėšančiu joms iliuzorinės pagarbos vualius, demaskuojančiu ir nuvainikuojančiu jų iš burbulū išpūstą bei aistrū mira nusmilkytą deiviskumą. Taip, pavyzdžiū, Peklininko eksperimentavimas su „šventomis moterimis“ mus nustebina netikėtom revelacijom. Jo poetiška rafinuotame moraliniame charakterių demaskavime vyksta koki metamorfozė iš šventųjų moterų statulų į bibliinius druskos stulpus. Pasirodo, po šventosios aureolės slapukavusi šventuolėlė emocijų po-veikyje gali išvirsti į besirdę bestiją su aštriom iltim vietoje švelniū dantukū.

Štai tos „šventos moterys“ iš Antano Gustaičio vėliausio rinkinio *Ko liūd, putinėli?*:

Šventos moterys myli, nekenčia, Šventos nuodėmė žavi šventus, Šventos paslepia vyrą už ančio Nuo pagundų šventosios kitos.

O kai meldėsis klipsčias Gražinom, Prie šventosios Birutės glaudies, Nuostabiausiajū tiesą sužinom, Jog šventoji gyva be širdies...

Na, o kaip sprendžia brandumo amžiuje Peklininkas moteriškos meilės pastovom, atseit moterų ištikimybės problema, visad audrinusia ir tebeaudrinančią vyrškū širdžių legionus? Šioje srityje jo detektyvinės ekspertizės bei psichologiniū tyrimū rezultatai yra tokie žymūs ir tiek reikšmingi, kad jis juos viešai paskelbė dvasiškos valdžios žiniū, turbūt su šitokia gera intencija: tegul dvasiškoji valdžia jais, kaip gairėmis, vadovaujasi savo atsakingame visuomeninės moralės prezervavimo bei puoselėjimo darbe. Iš to raporto dvasiška valdžia aiškėja, kaip yra sunku moterims savo meilės verpeta valdyti ir išlaikyti vienoje monogaminėje vagoje. Ogi visų sunkiausia joms yra atilaikyti prieš auksinį turto ir pinigų gundymū balselį.

Peklininko poetiškojo raporto „Dvasiškos valdžios dėmesiu“ moteriškųjų širdžių reikalus liečianti kvintesenacija skamba šitaip:

Dvi širdys gimdo vieną širdį Iš jauno dieviškos dornos, O ausys dvi — skirtingai girdi Žodžius bučiuojančios burnos.

Kai klausia dešinė: „Mylėsi? Ar lygiai dieną ir nakti?“ —

Antanui Gustaičiui

PROTUS AUDRINANČIAM PEKLININKUI

Žiede lelijos gimęs, dailusis Apolone, Tik sprindžiu nepasiekęs dar to grakštumo plono, Kad šviestum galerijoj dievu marmuriniu, Sakyk, nuogumo dainiau, jo tonų kamertone, Ar krist rengies žemyn į nuslydimio klonį, Ar kilt stiebies aukštyn į namarumo bonia, Smilkytas visą amžių cimborigoj ponij?

Ir kur nūn atsidūrė? Gi anapus Teisybės... Šali žvarboj be dogmom apšildomū namų... Nuklydęs klystkeliais klaidatikio puikybes, Štai kabaruojį kojom visatoje pakibes, Neradęs jom klauptelio, nei galvai atramū, Gi garsiai traukdams himnū jaunū Rasū grožybei, Skelbi lyčių glaudybą senu papratimū!

POETO ANTANO GUSTAIČIO OKTOGINTAI (1907 - 1987)

Pažvelk: jau Tu — dvejukė kube, Padauginta iš dešimties... Patrakė metai lekia skuba Nugrimz šešėlin praities.

Ko palinkėti Tau, monarche Šypsniais ginkluotosios kilties? Lai neprikimė varnai karkia Kuore aukštam smailios minties.

Eiliū pripildyti uzbonai Lai liejas sarkazmu per virš, Kai susas dvasinis miestionio Tavuoju taikiniu pavirs.

Lai išprašys Tau mūsų maldos Daugiau dar acto ir tulžies, Lai ten nūš, kur Tavo valdos, Staubūnė Alzheimer's disease!

Gyvuok! Nors Tu — dvejukė kube, Padauginta iš dešimties, Patrakė metai Tau i klubą Teneišdris smogt iš peties!!

Stasys Liepas

Kairioji garbanų pavėsy Tarytum visiškai kurčia.

O jeigu vienoje sužvanga Stabaras, auksas, moneta — Antroj staiga užgroja tango Ir kužda mylima kita...

Dar negailestingiau ir nuogiau erotinės meilės deivė nuvainikuojama kitame stipriai kondensuotame Gustaičio eilėraštyje „Meilės burtai“.

Ant to meilės deivės aukuro žmogus per gyvenimą sūdeda viską: ir savo protą, ir turta, netgi kraują, jei tik ji to užsigeidžia, net intymiausių svajoniū pasauli su kancionims ir ašaromis... Tad poetas kelia sau klausimą: o kokiū gi gėriū žmogus už tokį begalinį savo pasiukojimą yra jos rekompensuojamas? Ir mūsų poetas padaro tokią meilės deivę kompromituojančią ir erotinį biznį demaskuojančią išvadą: tas vargšas žmogelis per savo amželį tesivaiko tik apgaulingus mirażus, atlygio tegadamas vien lūpų dažus!

Štai tie Antano „Meilės burtai“, skirti poetiška užburti jūsų širdį:

Mus meilė pašaukia ir gimti, ir mirti, Viloja ir šypsniatis, ir giesmė graudžia, Jos burtais apsvaigė negalim atsikirti, Kur bagiausi siela, kur kūno pradžia.

Jos deivei aukojam ir mintį, ir turta, Net siūlome kraują, jei tik pageidaus, Ir savo svajoniū pasauli sukurtą Iš ašarū, dūmū ir žodžių medaus — O žvilgsni išmeigė į jos mirażus, Per amžių ragaujam vien lūpų dažus...

Ar jūs norite, kad aš jums parodyčiau dar daugiau dingstančių šviesių meilės mirażū, kuriuos griuvėsiais paverčia Peklininko demaskuojančios satyros dinamito užtaisai? Kažkaip nujaučiu, kad ne. Man, o greičiausiai ir jums, gal jau ir gaila tuos visus mirażus sugriauti...

Verčiau dabar, pasikinkę greitakojį Pegasą, nušuoliuokim su juo į despotės senatvės kontroliuojamas valdas apsižvalgyti, kol

Objektyviai analizuojant Liūdiniū putinėlio autoriaus kūrybą, reikėtų būti ar labai nepastabiam, ar nesąžiningam, kad nepastebėtume jo teigiamybiū balanse dar ir šios didelės dorybės. Tiesiog stebėtina, kokiū meistriškumu jis išlaviruoja pro viešojo padorumo leidžiamas lansas, net nepapiktindamas sarmatlyvos davatkėlės drovaus dorovingumo, tai yra nenutapdamas nė vienos paleistavingos

(Nukelta į 4 psl.)

Vilijos, Ramintos ir Mykolo koncertai

JAV ir Kanadoje lankosi iš Vakarų Vokietijos atvykę pianistė dr. Raminta Lampsatyte-Kollars, solistė Vilija Mozūraitytė ir smuikininkas Mykolas Kollars. Ši trijulė yra gerai pažįstama Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos lietuviams. Prieš pora dienų užkalbinome dr. Ramintą Lampsatyte, Hamburge universiteto teisėmis veikiančios muzikos mokyklos profesore, pasiteiraudami apie šių metų gastroles.

— *Tai ką, prieš akis dar aibė koncertinių išpareigojimų?*

— Iš Miami skrisime į St. Louis, kur bus keturi ar penki pasirodymai universitete. Paskui koncertuosime Clevelando lietuviams, o dar vėliau Denveryje ir kovo 15 d. Chicagoje. Po šio koncerto Vilija grįš į Vokietiją. Jai teks Hamburge atlikti Verdi Requiem. Aš su Mykolu iš Chicago skrisime koncertuoti į Los Angeles.

— *Manytina, kad Vilijos Mozūraitytės pasiekti laimėjimai Felix Mendelssohn ir Richard Strauss konkursuose turės didelės reikšmės jos muzikinei karjerai.*

— Taip. Vilija jau susilaukė daug pakvietimų dalyvauti įvairiuose koncertuose. Ir visa tai daugiausia šių konkursų dėka.

— *Kaip pavyko vasario 13 d. Vilijos pasirodymas Bonoje su simfoniniu orkestru ir chorų?*

— Visi bilietai buvo iš anksto išparduoti. Vilija Verdi Requiem pasirodė su amžiumi daug vyresniais solistais, dainuojančiais didžiosiose operose. Susilaukė daug komplimentų ir teigiamų įvertinimų. Sugrįžus į Vakarų Vokietiją su ta pačia solistų su-

Muzikė dr. Raminta Lampsatyte-Kollars ir solistė Vilija Mozūraitytė.

dėtim dalyvaus Hamburge rengiamame Verdi Requiem pastatyme. Paskui išvyks koncertinei kelionei į Ispaniją. Aplanck visus didesniuosis Ispanijos miestus.

— *Atrodo, kad šią vasarą neteks nuobodžiauti. Girdejome,*

jog turite nemažai išpareigojimų?

— Dar ne visiškai aišku, bet at-

rodo, kad teks dalyvauti Romoje rengiamose Lietuvos krikšto 600 metų sukakties minėjimo iškilnėse. Jau žinoma, kad šią vasarą dalyvausime Italijoje Bargas operos rengiamame muzikos

festivalyje. Vilija dainuos Richard Strauss ir Monteverdi operų pastatymuose. Taipgi yra numatyti keli recitaliai, kurie Italijoje vasaros metu atliekami atvirame ore.

— *Vilija Mozūraitytė šią vasarą dainavimo studijas apvainikuos diplomu?*

— Vilija Mozūraitytė diplomą gaus gegužės 21 d. Koncertas rengiamas Hamburgo muzikos teatro kamerinėje salėje.

— *Ką aplamai galėtum pasakyti apie Viliją Mozūraitytę?*

— Vakarų Vokietijos ir kitų valstybių agentūros domisi Vilija Mozūraityte. Domisi ir kelios operų kompanijos. Vilija dar tik 24 metų amžiaus. Jos alto balsas dar nėra pakankamai išsivystęs. Todėl Vilija nesiskubina. Aš manyčiau, kad operose pradės dainuoti už maždaug vienerių ar dvejų metų. Dėl jos sugebėjimų ir talento nėra jokių abejonių.

— *Kokius kūrinius išgirsime Chicagoje rengiamame koncerte?*

— Solistė Vilija Mozūraitytė dainuos Budriūno, Jakubeno ir Juzeliūno dainas. Be to, atliks Ravelio, Berg ir Bizet kūrinius. Taipgi atlikimoje programoje numatytos Louis Spohr 5 dainos balsui, smuikui ir fortepijonui. Mykolas atliks Juzeliūno ir Brahms-Joachim smuiko kūrinius.

— *Linkime geriausio pasisekimo ir tariame: iki malonaus pasimatymo Chicagoje! Margučio rengiamas koncertas bus kovo 15 d. 3 val. p.p. Jaunimo centre.*

Nauji leidiniai

• **TĖVYNĖS SARGAS** Nr. 2-3 (64-65) 1985. Leidžia Popiežiaus Leono XIII literatūrinis fondas. Redaktorius — Algirdas J. Kasulaitis, 894 East 223rd Street, Euclid, OH 44123. Administratorius — Adomas Viliušis, 4050 So. Campbell Ave., Chicago, IL 60632. Numerio kaina — 6 dol.

Vedamajame prisimenama Tėvynės sargo 90 metų sukaktis. Vytautas Bagdanavičius, MIC straipsnyje „Renesanso idėjų poveikis Lietuvos visuomeniam gyvenimui penkioliktame šimtmečiu“ stebi Tomo Moro ir Niccolo Machiavelli idėjų atsivaitus jau krikščioniškos Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos gyvenime. Pradedama spausdinti neseniai mirusio dr. Prano Jucaičio studija „Teillard de Chardin mokslo ir jo kosmologijos analizė“. A.J.K. rašo apie politines asmenybės formavimą. Baigiami spausdinti k. Mykolo Krupavičiaus laiški Algirdui J. Kasulaičiui. Baigiami spausdinti Vinco Staugaičio studija apie Democrazia Cristiana Italijoje. Pateikiama vyskupo Vincento Brizio knygos „Žmogus realiaime gyvenime“ ištrauka. P.M. pastaboje apie Grudžio 17-tos per-

Dr. Dovydas Fainhauzas

JAV, nuo 1974 metų gyvena Chicagoje. Dr. Dovydas Fainhauzas yra daugelio mokslinių straipsnių bei knygų autorius, įvairių akademinė draugijų JAV ir Europoje narys. Parašė išsamų Lietuvos lietuvių socialines ir kultūrinės istorijos veikalą, *Lithuanians in Multi-Ethnic Chicago until World War II*, kurį išleido Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla kartu su Loyola universiteto leidykla 1977 metais.

Lietuvos vyriausybės ir prezidentų numeracijos klausimu

(Atkelta iš 2 psl.)

nekėlė aikštėn — viešumon. Ir ketvirtas: anais laikais dar buvo tiek daug visokių didelių klausimų, reikiantis reikalavimų jaus bandyti spręsti, kad mažiesiems nebuvo nei laiko, nei tam darbai atsidėjusių žmonių.

Santrumpų paaiškinimai

- MBirž — Mykolas Biržiška, *Del mūsų sostinės*, London, 1962.
- VBirž — Vaclovas Biržiška, *Practies pabiroso*, Brooklyn, 1960.
- PCII — Pranas Čepenas, *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*, II, Chicago, 1986.
- ThCh — Thomas Chase, *The Story of Lithuania*, New York, 1946.
- ED — Gediminas Galva, *Ernestas Galvanauškas: politinė biografija*, Chicago, 1983.
- IMA — Petras Klimas, *Is mano atsiminimų*, South Boston, 1979.
- Jurg — Constantine R. Jurgela, *History of the Lithuanian Nation*, New York, 1948.
- KRae — Konstantinas Račkauskas *Lietuvos konstitucinės teisės klausimais*, New York, 1967.
- LVZ — *Laihiniosios vyriausybės žinios*.
- LE — *Lietuvių enciklopedija*.
- PD — P. Klimas ir kt., *Parmasis Nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918-1928*, I kn., London, 1955.
- Senn — Alfred Erich Senn, *The Emergence of Modern Lithuania*, New York, 1959.
- Skip — Rapolas Skipitis, *Nepriklausoma Lietuva statant: atsiminimai*, Chicago, 1961.
- Siz — Kolektyvas, *Mykolas Slezevičius*, Chicago, 1954.
- AS — Adolfas Šapoka, *Lietuvos istorija*, Patria (Vokietijoje), 1950.
- Svb — Jonas Švoba, *Seiminė ir prezidentinė Lietuva*, Cleveland, 1985.
- VZ — *Vyriausybės žinios*.

Birutės Grigaitytės-Novickienės atsiminimų. Algirdas Gustaitis rašo apie mitologines būtybes lietuvių rastijsioje: „Buvę kaukai ir būsimieji aitvarai“. Paminima Mečio Mackevičiaus 80 metų sukaktis ir prisimenamas teisininkas, lenkų kalnys, visuomenininkas Jonas Kutra. Prisimenami mirusieji: dailininkas Bronius Murinas, Jurgis Strazdas, Algirdas Leonas, Vladas Kozakas. Jonas Daugela kritiškai recenzuoja Jono Švobos knygą *Seiminė ir prezidentinė Lietuva*. Aptariamos naujai pasirodžiusios Prano Čepeno, Juozo Audeno, Broniaus Kviklio ir Juozo Vilčinsko knygos. Skyrūje „Gyvenimas ir idėjos“ žvelgiama į kai kuriuos okupuotos Lietuvos ir išėjusių gyvenimo reiškinius: tarp jų, savotiškai pikantiškas straipsniukas „Atėitininkija persavro vertybės“ ir labai įdomus Kazio Karvelio įnašas — apie Klaipeidos-Mukrano jūros kelta.

• **I LAISVĖ** Nr. 98 (1986 gruodis). Rezistencinės minties ir politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių fronto bičiuliai tris kartus per metus. Redaktorius — Juozas Baužys, 7225 West Higgins Avenue, Chicago, IL 60656. Administratorius — Jonas Prapakas, 14 Thelma Drive, Bakersfield, CA 93305. Metinė prenumerata Australijoje, JAV ir Kanadoje — 10 dol., Europoje ir Pietų Amerikoje — 7 dol. Numeryje spausdinama dr. Adolfo Damušio paskaita, skaityta New York'e 1941 metų sukilimo minėjime. Joje analizuojama lietuvių tautos kraujo auka karo metu ir okupantų priešpaudoje. Straipsnis bus tęsiamas kitame žurnalo numeryje. Vytautas A. Dabrava pateikia daugiau lyrišką žodį apie tikrąjį Nepriklausomybės šventės prasmę. Duodama ištrauka iš Vytauto Vardžio knygos *Krikščionybė Lietuvoje, 1387-1987* — tai studijų savaitėje skaityta paskaita „Katalikai ir komisarai“. Bronius Nainys paberia minčių apie tautą ir valstybę. Yra tikrai neįtikėtina skaitytų Dabingių klebono 1767 metų pranešimą Vilniaus konsistorijos paskirtai komisijai. Įdomūs ir autoriaus komentarai apie atsiliepius dėl dabartinės akcijos už Vilniaus arkivyskupiją. Numerio sensacija — Asės Zakšienės straipsnis „Buvau slapto kagebisto žmona“. Straipsni gal nereikėtų sutapatinti su dokumentu, bet jis tikrai liudija, ką reiskia gyventi sovietinėje sistemoje. Vacys Rocūnas prisimena prieš penkerius metus mirusį Stasį Barzduką. Gausiai iliustruota LFB konferencijos Chicagoje korespondencija, taip pat pranešimai apie 1941 metų sukilimo minėjimą Chicagoje ir New York'e, bei sutrauktas LFB 1986 m. studijų savaitės Dainavojė aprašymas.

Erotinės meilės apžavai Antano Gustaičio vėliausioje humoristikoje

(Atkelta iš 3 psl.)

scenos, nebrūkštelėdamas jokio pornografinio giminio brūkšnio! Ogi ties šitokiais apetitą žadinančiais skanumynais kiek ciniškesnė ir silpnesnė siela tai tikrai neiškestų neuzsigardžiusi nors vienu kitu pikantiško sekso delikatesu!... Tipingą tokio gustaitiški atsargaus rašymo pavyzdį mes matome pabaigoje jau iš dalies anksčiau cituoto eilėraš-

čio „Erotika“. Čia senstelėjęs Romeo saukia savo mylimąją ir meilės rendez-vous, kur vyksta ne jų koks erotinis glėbesčiavimas ir mylavimasis, o tik tragikomiškas senatvės kūniškųjų negalių eksponavimas ir apdejavimas. Štai jums „Erotika“ — šį kartą visoje pilnybėje:

*Esi rūta, ir lelija, ir rožė
(Ar kaip kitaip žemaitiškai vadini),
Žaibų strėlė, kurią amūrai drožė*

*Ir ismeigė senatvėje širdin
Prieš paskutinįjį din-din.*

*Atleidžiui tau melus ir sugulovus,
Tik man gyvuok nors sapnuose jaunai
Ir ilgesy būdek prie mano lovos,
Kaip naktį mėnulių šypseną
Ir anuose pavasariuos — ana.*

*Dievų sesuo ir pragarų uogelė,
Kurčioj tyloj tave saukiuos vardu,
Jaučiu, glaudžiu, o rankų kaulus
gelia,*

*Rods, bučiniuis palaužiau tavo volią,
O be akinių lūpų nerandu...*

Tai taip suglaustai atrodo tas visų svajojamasis erotinių džiaugsmų rojus, stebimas per kūrybiškai rafinuotą, visuotinį pripažinimą laimėjusių mūsų poeto humoristo prizmę. Reikėtų dar pridėti — taip atrodo meilės rojus, išgyventas klasikiniais normalaus vyršiško, iškilusio virš vidutiniokiško intelekto, virš miesčioniško moralinio lygio standartu, prigimties pakrauto aukščiausiu satyrinio kandumo bei humoristinio išvalgumo voltažu.

Gaila, labai gaila, kad plastesniuosiuose mūsų visuomenės kloduose į šią literatūrinio meno formą žiūrime dar gan primityviai, kartais net laukiniškai, kad įvairiašakė kūrybinė satyra (psichologinė, visuomeninė, filosofinė) ir meninis humoras taip dažnai pažeminančiai sutapatinami vienoje klasėje su banalaus juokdariavimo ar vulgaraus blevyzgavimo „menu“. O tuo tarpu, kad ir paviršutiniška žvilgsni metę į Gustaičio kūrybos lapus, kiek čia mes atrasime žaismingiausių, grakščiausių minties struktūrų, kiek netikėčiausių poetinės vaizduotės vingių ar spalvingų žybtelėjimų, kiek čia retų poetinių puošmenų ir išbaigto šlifto! Ir štai pro šitas jo trijose rinktinėse užskleistas meninio žodžio brangenybų skryniais, berods kvalifikuota mūsų

visuomenės dauguma gan indiferentiškai praena, nė nepakelė kokio dangtelio jomis pasigėrėti...

Oi, kaip gaila ir liūdna, kad kultūriškai konservatyvūs mūsų sielos gal netrukus turės jau išskristi į Anapus, nepasinaudoję poetinio juoko stebuklingomis gyduolėmis, kurios dvasią skaidrina bei gaivina.

Dabar baigdamas šį meilės liepsna liepsnojančią Antano Gustaičio posmų recitalį, aš susimąščiau. Susimąščiau, kokiu gi būdu nuširdžiausiai galėčiau išreikšti šypsnių Antanui savo pagarbą ir padėką už jau daug metų mane savo apžavuose laikantią jo kūrybą.

Ir man dingtelėjo tokia mintis: ar tik nebūtų prasmingiausia, sekant Peklininko šviesiojuo pavyzdžiu, taigi satyriniu būdu — mano jo garbei sukurtu eilėraščiu (spausdinamu šios dienos *Draugo* priedo poezijos kerteleje) — atskleisti vieną kitą jo asmenybės laisvūniškų bruožų, kad ir ne visur pilnai harmonizuojančių su mūsų dvasios tradicinėmis dekoracijomis.

STASIO ŠIMKAUS ŠIMTMEČIO MINĖJIMAS

Margutis, minėdamas 55 metų radijo laidos veikimo sukaktį, ryžtasi surengti ir muziko Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukakties minėjimą ir koncertą. Stasys Šimkus, gimęs 1887 m. vasario 4 d., du kartu lankėsi JAV ir čia paliko ryškius pėdsakus lietuvių kultūriname gyvenime.

Stasio Šimkaus 100 metų gimimo minėjimą planuojama surengti š.m. spalio 3-4 d. Chicagoje, Jaunimo centre. Numatoma akademinė dalis ir koncertas. Stasio Šimkaus kūrinių koncerto programos atlikimo sutiko dalyvauti Dainavos ansamblis. Margučio vedėjas Petras Petrutis veda pasitarimus su solistais ir instrumentalistais dėl dalyvavimo rengiamame koncerte.

Eleonora Marčiulionienė

Jaunoji (keramika)

Dail. Eleonora Marčiulionienė dalyvauja lietuvių dailininkų šiemetinėje Vasario 16 parodoje Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Paroda vyks iki kovo 8 dienos.

Marytė Gaizutienė

Vaza „Kalnų upelis I“

Dail. Marytė Gaizutienė dalyvauja lietuvių dailininkų šiemetinėje Vasario 16 parodoje, dabar vykstančioje Čiurlionio galerijoje, Chicagoje.